

NIEUWE UITGAVEN

[RECENSIE]

Jan Verstraete, *Het grote verzwijgen. Een schets van het leven van Edgar Boonen*, Brugge, Uitgeverij Die Keure, 2013, 252 pp., ill., ISBN 9789048612857.

“Het is duidelijk dat Boonen, als exponent van een vermaledijde generatie Vlaamse juristen die in mindere of meerdere mate door de collaboratie verbrand was geworden, niet mocht ontsnappen en moest hangen” (tijdens de repressie en epuratie na de Tweede Wereldoorlog). Zo luidt de al te affirmatieve centrale stelling die de jurist Jan Verstraete (° 1944), voormalig stafhouder van de Antwerpse balie, poneert en aan de hand van historisch feitenmateriaal uit archieven, gesprekken en publicaties probeert te beargumenteren en te bewijzen in een biografische monografie over zijn collega-jurist Edgar Boonen (1912-1993). *Het grote verzwijgen. Een schets van het leven van Edgar Boonen* concentreert zich inderdaad vooral op het wedervaren van de gebiografeerde tijdens en onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog, een thema dat ongeveer 60% van het boek in beslag neemt.

Edgar Boonen, een ietwat afstandelijke ‘seigneur’, was de derde uit het gezin met elf kinderen van de Vlaamsgezinde en ‘artistieke’ Germaanse filoloog Jaak Boonen. Zijn vader was leraar-docent en was daarnaast literair actief. Hij verhuisde ook veel en vaak – in Vlaanderen, Wallonië, Nederland en Duitsland – vooraleer hij zich in het midden van de jaren 1930 in Schoten vestigde. Aan de Katholieke Universiteit Leuven studeerde Edgar Boonen kunstgeschiedenis (kandidaturen) en rechten. In 1935 promoveerde hij voor de centrale examencommissie, via dewelke hij eerder ook zijn diploma middelbaar onderwijs had behaald, tot doctor in de rechten. Na verdere studies aan de inmiddels genazificeerde universiteiten van Hamburg en Leipzig, werd Boonen op 8 oktober 1936 opgenomen op de lijst van de Antwerpse stagiairs-advocaten. Boonen, die een Limburgse en notabele familiale achtergrond had, zou zijn hele verdere professionele leven bedrijvig blijven in de Scheldestad.

Ondertussen was Edgar Boonen, op een moment dat de organisatie door het Belgische episcopaat was veroordeeld, in 1933 algemeen leider geworden van het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond (AKVS). Die functie behield hij – over de (door hem geïnspireerde) naamswisselingen Algemeen Katholiek Diets Studentenverbond (AKDS) en Diets Jeugdverbond (DJV) heen – tot mei 1940. Bij de Duitse inval in België werd hij door de Belgische staatsveiligheid gekwalificeerd als een potentiële collaborateur, preventief gearresteerd en naar Frankrijk weggevoerd met één van de zogeheten ‘spooktreinen’. Het DJV telde bij het begin van de Tweede Wereldoorlog weliswaar niet meer dan zo’n 200

leden en het Groot-Nederlands tijdschrift *Dietbrand* (1932-1939), waarin Boonen tot het einde toe geregeld publiceerde, kende evenzeer slechts een beperkte verspreiding buiten het kleine kringetje van overtuigde 'Dietsers'. De partijloze Boonen stond echter bekend als uitgesproken anti-Belgisch, als iemand die – in de 'volks(ch)e' denktrant van de meeste Europese extreemrechtse bewegingen uit die tijd – redeneerde in termen van volkeren en niet van staten en als een persoon die in meerdere opzichten het Duitse nationaalsocialisme en de zogenaamde Nieuwe Orde niet bepaald ongenegen was. Boonen “behoorde tot de groep van de eerste elf Vlamingen die werden vrijgelaten” (uit de Franse interneringskampen waarheen de zogenaamde 'spooktreinen' hen hadden gebracht). Vermoedelijk was hij al op 30 juli 1940 – d.w.z. na 3 maanden – terug in Antwerpen, fysiek verzwakt én vooral uitermate verbitterd. Zoals zijn biograaf, die meestal te nadrukkelijk en te weinig kritisch het discours en de naoorlogse apologie van de gebiografeerde overneemt, het stelt: “Boonen verklaarde later zeer duidelijk dat wie verantwoordelijk waren voor zijn deportatie ook verantwoordelijk waren voor de feiten die hem tijdens de repressie ten laste werden gelegd. (...)” Om welke feiten ging het daarbij precies? Allereerst verkoos de Vlaamse Conferentie der balie te Antwerpen voor het gerechtelijk jaar 1940-1941 – heel bewust en als reactie op de hiervoor genoemde aanhoudingen van 'staatsvijandelijke verdachten' op 10 mei 1940 – op 26 november van dat jaar uitsluitend 'weggevoerden van de spooktreinen' als bestuurslid. Boonen werd daarbij – hoewel hij nog in Frankrijk verbleef – aangesteld als één van de twee secretarissen. Hij werd bovendien aangeduid om op 30 november 1940, bij de opening van het gerechtelijk jaar in de assisenzaal van het Antwerpse gerechtshof, de openingsrede uit te spreken voor deze vereniging van Vlaamse advocaten bij de Antwerpse balie. Dat werd de later ook gepubliceerde lezing *Volk en Recht. Is de rechtswetenschap een politieke wetenschap?*, een pleidooi voor “een volksche rechtsorde – recht dat bij de aard van de volksgemeenschap past”, met bewonderende verwijzingen naar wat in Duitsland op juridisch vlak, en bijgevolg ook op politiek-maatschappelijk gebied, tot stand was gebracht sinds de hitleriaanse *Machtübernahme* in 1933. Dat Boonen precies toen secretaris werd en de openingstoespraak hield, was op zich al opmerkelijk, want vóór 1940 had hij zich nauwelijks actief getoond in de Vlaamse Conferentie der Antwerpse balie. Maar de keuze van deze organisatie voor de anti-Belgische, flamboyante en *Deutschfreundliche* Groot-Niederlander Boonen, die daar vanwege persoonlijke en ideologische motieven mee instemde, was bovendien een duidelijke provocatie ten opzichte van de (voormalige) Belgische autoriteiten en een uitgestoken hand in de richting van de Duitse bezetter. Inmiddels werd het *Rechtskundig Weekblad*, dat sinds de oprichting in 1931 verscheen onder de hoofdredactie van de liberale en Vlaamsgezinde jurist René Victor (1897-1984) en waaraan Boonen herhaaldelijk mee-

werkte, door de Duitsers kort na de bezetting van België op non-actief gezet. Als reactie daarop – en duidelijk bedoeld als (een poging tot) recuperatie door de Nieuwe Orde – richtten de VNV-ers Jan Timmermans (1901-1962) en Herman Jacob, samen met Boonen in maart 1941 de Vereniging voor Nederlandsche Rechtenstudie op, die kort daarna *Het Juristenblad* begon uit te geven. Uiteraard met de goedkeuring en de steun van en onder controle van de Duitsers. Timmermans werd datzelfde jaar havenscheper en later (waarnemend) burgemeester van Antwerpen. Jacob mocht via het collaborerende VNV heel wat functies en mandaten opnemen, onder andere een professoraat in het handelsrecht aan de Gentse universiteit. Wat de precieze (redactionele) inbreng van Boonen in *Het Juristenblad* was, is niet helemaal duidelijk, maar hij trad alvast op als hoofdredacteur van de laatste ‘oorlogsjaargang’ van het blad (1943-1944) en hij publiceerde ook in de vroegere jaargangen diverse en uiteenlopende bijdragen en recensies. Eén van de eerste daarvan, gepubliceerd in editie van 17 mei 1941 en inhoudelijk heel expliciet, zou hem na de Tweede Wereldoorlog zuur opbreken. Hij had het daarin over het op 16 februari van dat jaar in Brussel opgerichte corporatistische Rechtsfront, een *“organisatie van al dezen die als arbeiders aan het recht kunnen aangezien worden”* en was van mening dat *“ons volk, wil het geen geschiedenis blijven ondergaan, den strijd voor een nieuw en volksch Europa medestrijden moet. Dit medestrijden betekent in de eerste plaats, dat de wereldbeschouwing, de primaire waarden, die aan de nationaal-socialistische revolutie ten grondslag liggen, in onze eigen levenssfeer worden gebracht en dat de heerschende wanorde door orde wordt vervangen. (...)”* Voor het overige was er de vaststelling dat *“Jan Timmermans en met hem ‘Het Juristenblad’, en dus onrechtstreeks ook Boonen, er verantwoordelijk voor waren dat de raad van de orde op 3 juli 1941 de joodse advocaten van het (Antwerpse) tableau had moeten halen”*. Boonen was bovendien op 25 november 1942 in Antwerpen aanwezig bij een voordracht van een Duitse hoogleraar in de rechten, die was georganiseerd door de in oktober van dat jaar opgerichte Vlaamsche Juristenvereniging in samenwerking met de inmiddels tot een vzw getransformeerde Vlaamse Conferentie der Antwerpse balie. Ondertussen had Boonen, die de Duitse taal en het Duitse (straf)recht goed beheerste, tussen 1940 en 1944 heel wat mensen verdedigd voor de rechtbank, waar het Duitse recht voor alle burgers van het bezette België verplicht van toepassing was gesteld. Het ging daarbij om kleinere of grotere criminele feiten van uiteenlopende aard, niet om op de een of andere manier politiek gekleurde daden of handelingen. Financieel en materieel stelde Boonens gezin het ondertussen goed tot aan de huiszoeking – in het kader van de repressie en de epuratie – bij hem thuis aan de Tabaksvest in Antwerpen op 17 november 1944, tengevolge waarvan hij *“aangehouden werd en opgesloten werd in de gevangenis aan de Begijnenstraat te Antwerpen”*. Boonen kwam overi-

gens al vrij op 3 januari 1945. Zijn naam bleef evenwel figureren op 'de lijst' van de Antwerpse krijgsauditeur, waardoor hij niet kon werken als advocaat, een beslissing die op 1 mei daaropvolgend werd bevestigd door het hof van beroep. Op 21 februari 1950 werd Boonen hersteld "*in eer en rechten*" en vanaf 29 januari 1951 kon hij weer aan de slag als advocaat. Inmiddels had hij einde 1945 mee aan de wieg gestaan van het flamingantische anti-repressie-blad *Rommelpot*, dat op 9 april 1949 het gedicht publiceerde dat Willem Elsschot alias Alfons De Ridder (1882-1960), een goede vriend van Boonen, naar aanleiding van de executie van August Borms (1878-1946) had geschreven, weliswaar zonder toestemming van de auteur.

Van 1957 tot 1960 trad Boonen, kettingroker en liefhebber van zowel beeldende kunst, boeken als een goed glas whisky, op als één van de twee ondervoorzitters van de Vlaamse Conferentie van de balie te Antwerpen en in 1960-1961 nam hij het voorzitterschap waar. Vanaf laatstgenoemd jaar was de ooit "*geschrapte zwarte*" Boonen verder lid van de raad van de orde van de Antwerpse advocaten en op 19 juni 1970 werd hij verkozen tot stafhouder van de Antwerpse balie, wat hij bleef tot 1 september 1972. In die periode én in die functie liet hij niet na om publiekelijk te wijzen op wat hij eufemistisch – althans vanuit zijn standpunt – omschreef als de "*onevenwichtigheid*" van de justitie ten tijde van de repressie en de epuratie na de Tweede Wereldoorlog... Na diens dood in 1984 volgde Boonen bovendien zijn vriend René Victor "*als intellectuele erfgenaam en testamentuitvoerder*" op als hoofdredacteur van het *Rechtskundig Weekblad*, een functie die hij bekleedde tot aan zijn eigen overlijden in 1993. Deze blijken van erkenning door zijn juridische vakgenoten beschouwde Boonen als een maatschappelijk 'eerherstel' en tegelijk als een persoonlijke 'revanche' op de Belgische staat voor het feit dat hij was opgepakt en aangehouden in 1940 en 1944, met alles wat daaruit was voortgevloeid.

Intussen "*bleef Boonen*", die een goedbeklante advocatenpraktijk had en in 1959 zijn eerste stagiair in dienst nam, tot aan het einde van zijn leven "*ver weg van de Vlaamse politieke scène*", althans afgezien van de *Rommelpot*-episode. De gerenommeerde vrijzinnige dichter Eddy Van Vliet (1942-2002) – advocaat, echtgenoot van Boonens dochter Goedele (°1943) sinds 1969 en van 1970 tot 1986 verbonden aan Boonens advocatenpraktijk – getuigde in 1992, ondanks grondige politiek-ideologische meningsverschillen en hoewel Boonen de kwaliteit en het succes van Van Vliets poëzie compleet negeerde, dat zijn katholieke schoonvader "*ontzettend beminnelijk [kon] zijn*". Tegelijk stelde hij het volgende: "*De Holocaust was een onderwerp dat ik aan de familietafel heel vaak heb vermeden, maar het gebeurde toch: op zo'n moment waren we water en vuur. (...)*" Want de Tweede Wereldoorlog bleef voor Boonen, ondanks zijn professioneel en bijgevolg maatschappelijk succes, zijn hele leven lang een stuk 'onverwerkt verleden', waarover hij – zeker in besloten

en/of familiale kring – graag zijn ‘grote gelijk’ wilde halen. “*Het grote verzwijgen*” over zijn optreden tijdens de Tweede Wereldoorlog, dat hij als Antwerps stafhouder aan het begin van de jaren 1970 zelf voor het eerst min of meer omfloerst in het openbaar had aangekaart, werd tijdens de officiële rouwhulde voor Edgar Boonen op 25 mei 1993 door de toenmalige stafhouder van de Antwerpse balie Jo Stevens (°1943) expliciet ‘doorbroken’. Toch was dit voor het grootste deel daaraan gewijde boek van nog een andere Antwerpse stafhouder nodig om Boonens allerm minst onbesproken houding en optreden tijdens de Tweede Wereldoorlog voor het eerst min of meer volledig, zij het soms al te begripvol en te vergoelijkend, in kaart te brengen. Men kan er helaas niet omheen dat de auteur ervan, Jan Verstraete, in een veel te lang uitgesponnen betoog vol herhalingen, het globaal gesproken – en niet altijd op objectieve gronden en niet altijd even genuanceerd – opneemt voor Boonen. Zowel voor zijn soms betwistbare keuzes tijdens de Tweede Wereldoorlog, die meermaals worden ‘geminimaliseerd’, als voor de argumenten die Boonen na 1944 aandroeg te zijner verdediging. Een meer kritische en afstandelijke benadering en interpretatie van de persoon, de familievader en de jurist Boonen behoort met de beschikbare informatie zeker tot de mogelijkheden. Op deze met al te uitgesproken affiniteit geschreven “*schets van het leven van Edgar Boonen*”, zoals Verstraete zijn monografie omschrijft, valt dus enerzijds een en ander af te dingen, zoals er anderzijds nog heel wat zou kunnen worden aan toegevoegd.

[Nico Van Campenhout]
